

הלכות שבת רפג-רפד

רפה

רפג למה אין מוציאין שני ספרי תורות בשבת ובו סעיף אחד:

א אף שתקנו הגאונים להוציא לכל יו"ט ספר שני לקרות בפרשת המוספים בשבת לא תקנו כן מפני שבפרשת מוסף השבת אין בה אלא כ' פסוקים בלבד ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים כמו שנתבאר בס"י קל"ז ועוד לפי שצריך להפטר בנביא בכל שבת מענין הפרשה שקרא ממנה המפטר ואם יקרא במוסף שבת יצטרך להפטר מענין שבת והיו כל ההפטרות של כל השנה בענין אחר ומש"כ בשקורא בפרשת השבוע יפטר בכל שבת מענין אותה הפרשה:

רפד דין ההפטר והברכות ובו י"ד סעיפים:

א המפטר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים בשבת ששבעה עולים לקרות בתורה וצריך שיפטר בנביא ג' פסוקים כנגד כל אחד מהעולים מפני שפעם אחת גזרו שמד על ישראל שלא יקראו בתורה וקראו בנביאים מענין הפרשה שבעה כנגד השבעה שהיו צריכים לקרות בתורה ולא היו פוחתין מג' פסוקים לכל אחד כמו שאין פוחתין בתורה והרי בין כולם כ"א פסוקים ואח"כ כשבמלה הגורה וחזרו לקרות בתורה התקינו שיהא אחד קורא בנביא מענין הפרשה כ"א פסוקים בשבת אבל ביו"ט די במ"ד פסוקים כנגד ה' העולים בתורה ואם נשלם הענין בכחות מכ"א או בכחות מט"ו כגון פרשת שוכה שהיא קמנה או כגון פרשת עולותינו ספו על זבחיכם וגו' אין צריך להשלים מענין אחר (לא שמלפניו ולא שמלאחריו):

ב ותקנו שיכרך המפטר ו' ברכות כנגד שבעה שקראו בתורה שתי ברכות שבירך על התורה שקורא קודם שיפטר בנביא כמ"ש בס"י רפ"ב וחמש ברכות מוכרז על ההפטר אחת מלפניה וד' לאחריה.

ואין לענות אמן אחר אמת וצדק שאין שם סיום הברכה ומפני שהרבה טועים

ז אלא שבשבתות שמי"ז תמוז עד ר"ה וכן בשבת תשוכה נוהגים לקרוא הפטרות של ג' דפורענותא ושבע דהתמא ושוכה ישראל (שול"ע סי' תכח ס"ח. וראה לקו"ש ח"ט ע' 61 ואילך).
ח מדר"ש פ"דכ"ה שם. רמ"א שם.
ט גמרא שם כג. ב. מור ושול"ע שם.
י הישע"ד, שמפטרין בשבת תשובה.

יא לבוש ס"א.
יב וימיה ז, כא. הפטר' פ' צו. לחלן פירוש ההפטרות (מלכ"ד הנזכר בפנים) לפי מנהג הב"ד שהן פחות

מכ"א ובהלקם אף פחות מט"ו פסוקים: בראשית, נח, וצא, ושב, מקץ, ויגש, ויח, כא, יתרו, משפטים, תרומה, תצוה, תשא, וקהל, שבת הגדול (משחל ע"פ בשבת), שמיני, מצורע, אחרי, קדשים, אגור, בדר, בתוקות, כלק, ראה, תנא (שאינו חל ב"ד אילול), ברכה, שבת הדרג"פ, שבת שעה של תנוכה.

יג גמרא שם. מור ושול"ע שם.

יד מוס' מפרשים פ"ד ה"א. הובא בתוס' פסחים קד, ב

ד"ה היין. מור ולבוש ס"א.

טו סעיף י.

טז תוס' שם. מור ולבוש שם.

יז לבוש שם. מ"ז סק"א.

יח תוס' שם. מור ולבוש שם. מ"ז שם.

א ראה לקמן סי' תפח מ"ו ש"ז. לעיל סי' רפב ס"ג.

ב תוס' מגילה כג, א ד"ה כיון. רא"ש שם פ"ג סי' ה. ר"ן

(י, ב) ד"ה ומראמרין. מור ושול"ע.

ג מגילה כב, א. רמב"ם הל' תפלה פ"ב ה"ג.

ד סי' ה' כשעו"ר לא הגיע לירינו, וראה מור שול"ע שם

ס"ב.

ה כהלקמן סי' רפב ס"א.

ו תוס' שם. ב"י לבוש.

ז ראה ר"ן שם.

סימן רפד

א ברייתא מגילה כג, סעיף א. מור ושול"ע ס"א.

ב מדר"ם פ"דכ"ה סי' קח. רמ"א ס"א.

ג ברייתא שם ורש"י ד"ה כנגד. מור ורמ"א שם.

ד ראה תוס' יו"ט מגילה פ"ג מ"ד כ"ש ספר התשבי

שאנשיכוס גור. וראה לקמן סי' תפח ס"ה שאנשי

כנסת הגדולה תקנו להפטר בנביא בכל יו"ט בענינו של

יום. וראה מ"מ וציונים כאן ושם. וראה קיצור הלכות

מגילות ע"ן פ.

ה אבודרס מר שחרות של שבת. לבוש ס"א. ב"ה ריש

דפ"י מ"ז סק"א.

ו לבוש שם. ב"ה שם. מ"ז שם. וראה מ"מ וציונים. לקמן

סי' תפח ס"ה ובמ"מ וציונים שם.

הלכות שבת רפד

לענות שם אמן לכן טוב למפמיר שלא לעשות שם שום הפסק כלל למען ידעו שאין שם סיום ברכה י¹:

ג לא נתקנה ההפמרה אלא בצמור² אחר שקראו בספר תורה³ אבל אם לא קראו בספר תורה אלא בחומש בלא ברכה כמו"ש בס' קמ"ג⁴ לא יאמר ההפמרה עם ברכותיה אבל בלא ברכותיה יכולים לאמרה⁵ ונכון הדבר שיאמרות⁶ שלא תשתבח להם תורת ההפמרה⁷ אבל אם קרא בספר תורה פסול ועל דרך שנתבאר בס' קמ"ג⁸ יאמרו ההפמרה עם ברכותיה⁹ כמו שנתבאר שם¹⁰:

ד אף על פי שספר תורה החסר אפילו אות אחת אין קורין בו¹¹ אבל בהפמרה אין צריך שיהא הנביא שמפמרים בו ספר שלם אלא די בפרשה שמפמרים בה¹² (כרי שלא יקרא בעל פה דברים שבכתב¹³) ואף אם גם פרשה זו אינו בתובה (א) כמשפט

קונטרס אחרון

(א) כמשפט בו המג"א¹⁴ עצמו חזר בו ביסמין של"ד סק"ח שמיסים שם דאין קורין אפילו בזמן היה כשכתובין בסם וסיקרא, והוה דלא כריא"ז שבשלטי גיבורים דסבירא ליה בתחלת דברי תהוסי, אבל במסקנא לא קאי הכי בתוסי' אלא אף בשאר ספרים בעינן ספר ודיו לקרות בו עכ"פ בזמניהם, וכן כתב המג"א עצמו שם בתחלת דבריו לענין דיו, והוא הדין לענין ספר כמבואר בתוסי' ועיין שם במג"א דלפי מה שכתב שם בתחלת דבריו לפי דעת המרדכי¹⁵ ורמב"ם¹⁶ וטור¹⁷ דמודה רב הונא כו"ל¹⁸, אם כן אין ראייה כלל מהרי"ף¹⁹ דסבירא ליה כריא"ז, דאף למסקנת התוספות אתי שפיר כמו להרמב"ם שכתב כהר"ף, וכן הוא בספר התרומה! ושאר פוסקים כמו שכתב הש"ך²⁰.

ואף דהאידינא אין נפקא מינה מזה לענין ספרים עצמם²¹, מכל מקום נפקא מינה לענין הפטרות, דלפי מה שכתב המג"א כאן הוא עזר כנגדו²², דכיון שהספרים בזול ליתסי להדפיס הפטרות בלבדם. ולפי מ"ש²³ אתי שפיר. ולא דמי לסם וסיקרא דאסור אף האידינא²⁴, משום דיש בהם

- יט מ"ו שם.
- כ משנה מגילה כג, ב. רמב"ם הל' תפלה סוף ה"ד.
- כא רמ"א ס"א.
- כב שולחן הרשב"א ח"א סי' תפג. ובנוחמות לרמב"ן סי' קצט. רמ"א שם.
- כג סי' זה בשע"ר לא הגיע לדיוע, וראה שם רמ"א ס"ב ונ"א סק"ב.
- כד כ"י שם. רמ"א שם.
- כה ראה מ"א סי' קנג סק"ב. בשם תנאי ריש סי' ג.

ציונים לקונטרס אחרון

- א שכתב כאן בריש הסימן כדעת הרב יוסף בתוסי' (קטו, ב ד"ה מגילה), ופסקי ריא"ז (פט"ז ח"א ארת ז), הובא בשלטי הגבורים (מג, א לפני אות א), שבשאר ספרים (חוץ מ"ס"ת ומגילה) לא בעינן קלף ודיו.
- ב רמז שצו.
- ג פכ"ג הכ"ז.
- ד סי' שלד.
- ה היכא דכתובים בסם ובסיקרא דמילין כיון דעכ"פ כתובים בלשון הקודש.
- ו שם (מג, א) שכתב שמילין אותם מפני הליקה. והביא ח"א (בריש הסימן) ראייה מן, שמוחר

- א לקרוא ההפמרה בנביאים שנתבאו בשאר מיני צבעים.
- ב סי' רמה ד"ה אמר.
- ג ח' יו"ד סי' רעא סק"י.
- ד כמבואר לקמן סי' שלד סי"ב ושי"ג.
- ה שהרי נתבאר דקיי"ל שאין קורין נביאים שלא נכתבו בדיו על הקלף אלא מטעם עת לעשות לה, ועפ"י מ"ש במ"א שעתה הספרים הנדפסים הם בזול ואין כאן עת לעשות כו', א"כ ליתמר להדפיס הפטרות בלבדם.
- ו יא בפנים ס"ד.
- ז כמבואר לקמן שם, ושי"ג.

הלכות שבת רפד

רפז

כתיבת ספרי הנביאים בימי חכמי הגמרא דהיינו על הגויל או על הקלף של עור בהמה טהורה ועשוי בגלילה כספר תורה כמ"ש ב"ד ס"ה רע"א²⁷ אעפ"כ (הוא) יכולים להפמיר בה (אף כימהם)²⁸ שההפמרה לא נתקנה כלל שיקראוה בספר כשר²⁹ כמו שתוקנו בקריאת התורה לקרות בספר תורה כשר³⁰ אלא שאסור לקרותה על פה³¹ ואף שבימימהם היה אסור לכתוב פרשיות פרשיות כפי עצמן³² כל שאינן ספר שלם בין שהן מן התורה בין שהן מנביאים וכתובים כמ"ש ב"ד ס"ה רפ"ג³³ אעפ"כ התירו לכתוב הפטרות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך³⁴ שאין יכולת כיד כל צבור לקנות להם נביאים שלמים³⁵ ויתבטלו מקריאת ההפמרה לגמרי.

ואף שעכשיו שנתגלית מלאכת הדפוס והספרים בולט³⁶ אעפ"כ מותר להדפיס או לכתוב ההפטרות בלבד³⁷ לפי שאף אם ידפיסו ספר נביא שלם על הנייר לא יהיה

קונטרס אחרון

ריעותא וזולול תורה שנמחקין מהר שאינן מתקיימים כדאיאת בגמרא³⁸ וכן כתב הרמב"ם פכ"ג א'³⁹, אבל לענין פרשיות פרשיות אין להקפיד, דאף כשהיא כולה כתובה בקונטרסים, דכיון שכבר פקע ממנה עיקר קדושתה להיות כתובה על הספר בגלילה אלא קדושתה היא משום עת לעשות שוב אין להקפיד על פרשיות פרשיות, שלא הקפידו על זה אלא בעיקר קדושתה. והוא הדין אף כימהם היו יכולים לכתוב ההפמרה אף על הנייר, כדמשמע ב"ט כאן דכיון שכבר פקע עיקר קדושתה להיות ספר שלם אלא משום עת לעשות שוב אין להקפיד על הקלף, שגם הנייר הוא מתקיים כדתנן פ"ב גיטין⁴⁰ עיין תוס' מ"ד מ"ד בעי ריש גלותא⁴¹ על הנייר. ואף שיהיה עכ"פ בזמן הזה ההיתר ברור אפילו לכתוב מהאי טעמא, וכן משמע באליה זוטא⁴² בשם התוס' ז"ט⁴³.

וכל זה לענין אם ניתן לכתוב ולהדפיס. אבל מחמת קריאת ההפמרה בלבדה⁴⁴, אין צורך לעת לעשות, אלא שאין מקפידין בה כלל על ספר, כמו שכתב הרשב"א⁴⁵. וכן משמע בגמרא⁴⁶ דרבה ורב יוסף איצטריכו לטעמא דלא ניתן לכתוב ולא סגי להו בטעמא דמיחסר במילתיה כדלעיל בספר תורה, ועל כרחק אינהו בצבור מיירי מדנקטו שבת, אלא ודאי שאין מקפידין בהפמרה על ספר כמו שכתב הרשב"א. ובלאו הכי נמי דוחק לומר דמשום עת לעשות ירכבו עליה, דהא ברכות אינן מעכבות⁴⁷ ומה גם אותן שלא הוזכרו בתלמוד ד':

לב ס"ה זה בשנוע"ר לא הגיע לירינו, וראה ש"ע שם ס"א ופ"ד לענין ס"ה. וראה גם לקמן ס"ה שלד ס"ב. לעיל ס"ה לב ס"ה.
לג פ"ז סק"ב נענין פ, א. וראה ק"א.
לד וראה כלבו ס"ה כ כמבוא בשם הרשב"א. וראה גם ק"א.
לה וראה שו"ת הרשב"א שם. כל בו שם.
לו משום דברים שנכתב או אחר רשאי לאגרום בע"פ – ראה גיטין פ, ב. תמורה ד, ב. וראה לעיל ס"ה מט.

ציונים לקונטרס אחרון

יג קטו, ב. בחומשין הגדופסים, כמ"ש ב"ד ס"ה כ בשם הרשב"א. מ"א שם טו כא, ב כחכמים. משמעות שו"ת הרשב"א ח"א ס"ה תפז. וראה גם ח"ב ס"ה רפא. ח"ה ס"ה קיט. כב גיטין ט, א. כג וירושלמי ברכות פ"ב ה"א. כד וברכות ההפמרה לא הוזכרו בתלמוד אלא במסכת סופרים פי"ד ה"א. יד הלכה כז. כו כב כחכמים. שז שבת קטו, ב ד"ה היו. יז שבת שם. יח סק"א. יט מ"ב ש"י ז"ט סק"א. כ שהביא המ"א בתחלת הסי', קושיית הלבוש והגהות היש נחלין, על מה שאנו קוראין ההפמרה

יותר לקרות בו אלא משום עת לעשות לה' כיון שאינו על עור בהמה טהורה ואינו עשוי בגלילה ואף אם בהפמרה זו הנדפסת או הכתובה יש בה חסרון הרבה תיבות קורא החסרון בעל פה אם הוא בענין שאין איסור משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרום בעל פה (עיין סי' קמ"א¹⁰):

ה' ואם אין ההפמרה כלל בבית הכנסת אלא בבית אחר ואי אפשר להביאה משם שאין עירוב בעיר ויכלו עשרה מבית הכנסת לאותו בית ויפמיר שם¹¹ המפמיר שקרא בתורה תחלה בבית הכנסת אבל לא יקרא ההפמרה בעל פה בבית הכנסת¹²:

ז' ראש חדש שהל לחיות בשבת אין המפמיר מזכיר ענין של ראש חדש כלל בכרבת על התורה כ' לפי שאינו ענין כלל לראש חודש בהפמרה שהרי אלמלא שבת אין הפמרה בראש חדש לבר¹³:

ז' צריך לכוין לברכות הקוראים בתורה¹⁴ ולברכות המפמיר¹⁵ ויענה אחריהם אמנ¹⁶ ויעלו לו להשלים מנין מאה ברכות שהיסר מנינם בשבת¹⁷ אם אין לו פירות הרבה להשלים בהם כמ"ש בס"י מ"ד¹⁸ ועיין סי' ר"צ¹⁹:

ח' קטני²⁰ היודע לקרות שיודע להתוך האותיות בטוב²¹ ויודע למי מברכין²² יבול להפמיר כנביא ויש נוהגים סלסול וכבוד במרכבה של יחוקאל שמפמירין בעצרת ובשירת דוד כשמפמירים אותה בו²³ של פסח שלא יפמיר אלא גדול²⁴ ויש נוהגים כן גם בשבת שובה²⁵:

ט' אם קראו קטן למפמיר וקרא בתורה ונמצא שאינו יודע לומר ההפמרה וכן אם אודע כן בגדול יכול אחר לאמרה²⁶ ואין צריך לקרות בתורה עוד כי די בקריאה הראשונה²⁷ שאף שתקנו שהמפמיר כנביא יקרא בתורה תחלה מפני כבוד התורה שתהא נקראת קודם הנביא כמו שנתבאר בס"י רפ"ב²⁸ מכל מקום גם כשהקטן או אחר קרא בתורה יש בזה ג"כ כבוד לתורה שניכר הדבר לכל שקרא בשביל ההפמרה שתהיה נקראת אחר קריאה בתורה שבוודאי לא יבאו לומר בשביל עצמו ולא בשביל ההפמרה שהרי כבר נשלמו הקוראים ואמרו קדיש אחריהם²⁹ ויש חולקין על זה³⁰ לפיכך לכתחלה אסור לעשות כן³¹ לקרות למפמיר מי שאינו יודע לומר ההפמרה בעצמו ואם קראו אותו יעלה ויקרא בתורה ויקרא אחר ההפמרה כסברא הראשונה:

נ' רא"ש ברכות פ"ט סי' כ"ז. מור וש"ע סי"ג.
 נא מ"א, ע"ש. וראה גם לעיל סי' רטו סוף סי'.
 נב סוף פ"א.
 נג משנה מגילה כ"ד, א. מור וש"ע סי"ד.
 נד מ"א סי' רפב ס"ז יב.
 נה ראה לעיל סי' רפב סמ"ז ט"ז.
 נו מ"א שם. וראה לקמן סי' תנ"ג. (נבי הפמרה של מרכבה ר"חוקאל): נהגים קצת מקומות שהגול והכס קורא זאת ההפמרה.
 נז מדר"ל הל' עש"ית. שירי בנה"ג. לצור סי' תר"ב. משה משה סי' תתל"ג. מ"א שם. וראה לק"ש ח"ד ע' 144.
 נח רמ"א סי"ד.
 נט מ"א סק"ד.
 ס סוף י.
 סא כ"י סי' רפב ר"ה לפיכך. מ"א שם.
 סב רב"ש סי' שכו.
 סג רמ"א שם. מ"א שם.

מג סי' זה משיע"ר לא הגיע לרינו, וראה שם מ"א סק"ד. וראה לעיל סי' נב. וראה קיצור הלכות סי' רפד הערה 11.
 מד מרבי' עירובין רטו תקנ'. שו"ת נוס' עמקום ח"ב סי' עג. מ"א סוף סק"ו.
 מה מ"א שם, ממסכת סופרים פ"א ה"ב.
 מו רב גדל בר, א. תוס' שם ע"ב ר"ה ולית. מור בשם ר"י. ש"ע סי' ט"ב. וראה גם לעיל סי' קפח ס"ד. ואם הוא שבת הול המנדק פסח או מכות – ראה לקמן סי' תצ סמ"ג.
 מז ראה לעיל סי' קכ"ד. מ"א שיע"ר הברכה לצורך עצמו (ויכול לענות אף שלא שמוע). וזמ"מ ממבאר שאין שאם לא שמוע לא יוצא י"ח מאה ברכות.
 מח היינו ברכות ההפמרה, כדלעיל סי' רטו סוף סי"ה.
 מט ראה גם לעיל סי' נו סוף סי"א. ובשאר ברכות שנתא י"ח, ראה סי' רנ"ג סוף סי' שינא י"ח אפילו לא ענה אמן.
 ענה אמן.

הלכות שבת רפד

רפמ

י אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטרה דינו כמו בספר תורה שהבא לסיים תחתיו לא יתחיל ממקום שפסק הראשון אלא צריך לחזור ולהתחיל ממקום שהתחיל הראשון¹⁰ כמו שנתבאר בס' ק"מ ס"ה (ועיין שם¹⁰ אם צריך לחזור ולברך בתחלה):

יא לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה¹⁰ כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמעו ממנו¹⁰ שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה¹⁰ לפיכך לא יקראו שנים ההפטרה כאחד¹⁰ בקול רם¹⁰ ששני קולות אין נשמעים¹⁰ ויש נוהגים מטעם היריעה להם¹⁰ שלא לסמוך על שמיעה בלבדה אלא הם בעצמם קורין ההפטרה¹⁰ ושומעין הברכות מפי המפטיר ומכל מקום צריכים ליהדר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת¹⁰ (מלה במלה עם המפטיר עיין ס' קפ"ג¹⁰):

יב לא יסלק ספר הנביאים מלפני המפטיר עד לאחר שיגמור לברך אחריו כדי שיראה ויברך על מה שהפטיר¹⁰:

יג בכל שבת שקורין ב' פרשיות בתורה מפטירים הפטרה של פרשה השניה¹⁰ שבה מסיימין ובה קורא המפטיר תחלה¹⁰ חוץ משבת שקורים אחרי מות וקדושים שמפטירים הפטרת אחריו מות⁹ כמו שיתבאר בס' תכ"ח⁹:

יד נהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמת המתים ולברך העוסקים בצרכי צבור⁹ וכל מקום לפי מנהגו⁹ ונוהגים לומר יקום פורקן⁹ ואין בכל זה משום איסור תחנה בשבת⁹ שאין זו תחנה אלא כרכה⁹ גם נוהגים לומר אב הרחמים⁹ ובכל יום שאין אומרים בו צו"צ⁹ אין אומרים אותו⁹ ואין מזכירים נשמות⁹ וכן כשיש התנה

טד ש"ת הריב"ש סוס"י מ. שו"ע ס"ה.

טו ס"י ה' בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם ס"א.

טז שו"ע ס"א. וראה מ"א כאן סק"ד.

טז סוטה לפ, ב. מור וש"ע ס"י קמו ס"ו. שו"ע כאן ס"ו.

טח ראה רש"י שם ר"ה ע"ד שנתלל. מרדכי מגילה רמז

תתינ בשם הר"ש. מור וש"ע ס"י קמו ס"ו. וראה

לקו"ש ח"ג ע' 20 בדעורה. וראה באריכות שלחן המלך

ח"א ע' קצה הערה 3.

טט רבינו יוחנן ג"כ מ"ף ח"ג בשם מדר"ם. הובא ב"י

סוס"י קמו.

ע מגילה בא, ב. ש"ת הריב"ש ס"י לו. רמ"א ס"ה.

עא מ"א סק"ה.

עב רש"י מגילה שם ר"ה ובלבד. רמ"א שם.

עג מ"א שם בשם כתבי הא"י (פרי עין חיים שער

השבת פ"א. שער המצות פרשת ואתתן).

עד ראה קצה"ש ח"ג כמפני בדערות לבריה"ש ס"י פה

סק"ב.

עה מ"א שם. וראה גם לקמן ס"י תעד ס"ו (בלחש).

וראה עוד שם שהשקרא ההפטרה לכתחילה צריך

לדוות בענינו מפי כבוד הבור, משא"כ הצבור עצמו.

עו סוף פ'.

עז שובלי הלק"ט פ"ו בשם האונסין. ספר רמ"א ס"ו מו.

מנה משה ס"י תנה. הנהגות מנהגים שבת אות מא

במספ. מ"א ס"ו.

עח רמב"ם סוף סדר תפלות. מרדכי מגילה רמז תתלא.

הנהגות מינוניות הל' תפלה פ"ג (דפוס קושטא

ה"כ). שובלי הלק"ט שם. שו"ע ס"ו.

עט ראה גם לעיל ס"י רפג.

פ היינו "הלא בני כוש"ם" כענין מ, דמז. סדר

הפטרות ע"פ מנהגי חב"ד דפס כסדרו תורה אור

ותהלת ה' ובספר המנהגים ע' 32 ואילך. וביתר פרוש

ראה בספר ההפטרות הנצאת קה"ת תשל"ה.

פא ס"י ה' בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה שם רמ"א

ס"ה ונ"א סק"י.

פב שובלי הלק"ט ס"י פא. רמ"א ס"ו.

פג רמ"א שם. בסדרו רבינו מנא רק מו שברך (לכל

הקהל ולעוסקים בצרכי צבור), ונמשח הוכרת נשמות

בא שם לפני מוסף לשלש גזלים. ולענין הוכרת נשמות

ביוזכ"פ ראה לקמן ס"י תרכא ס"ד.

פד הנהגות מרדכי רמז תנא. רמ"א שם. הובא כסדרו

רבינו פעמיים (לפני מו שברך) הראשון עבור

העוסקים בתורה והשני לכל המהלך, ועל השני כתב: יחד

המתפלל אינו צריך לומר יקום פורקן זה ולא מו שברך.

פה רמ"א שם. וראה לקמן ס"י רפח סע"י ח"י.

פו לבוש ס"ו.

פז ספר המנהגים (פיראט, מנהגי שבת). רמ"א שם. הובא

בסדרו רבינו בשבת ג"כ ביל"פ אחר זכור.

פח שלשת הפסוקים שאומרים במנהג של שבת:

צדקתך, צדקתך, צדקתך.

פט רמ"א שם. היינו "אם הל' בשבת יום שאין אומרים

בו נפילת אפים אם היה חל בחול" (לקמן ס"י רנב

ס"ו). ובסדרו: וכשאר אומרים תחנון אין אומרים אותו.

צ לבוש שם.

או מילה³³ ויש מקומות שאין אומרים אותו כשמברכין החדש³⁴ ואין מוכיזין נשמות אלא למי שנקבר באותו שבוע³⁵ וכימי הספידה כשמברכין ראש חודש אייר וסיון אומרים אב הרחמים³⁶ מפני הנזרות שאירעו בימים ההם³⁷ ואף אם אירע מילה בשבתות ההם אומרים אותו³⁸ אבל אם חל ראש חודש בשבתות ההם אין אומרים אותו³⁹ וכל יוצא בזה הולכים אחר המנהג⁴⁰:

רפה לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום וכו' סעיפים:

א אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום¹ ופסוק שאין בו תרגום קוראהו ג' פעמים² (ועמרות ודיבון³ וגו' שיש בו תרגום ירושלמי מכללתא ומלכשרתא וגו' צריך לקרותו⁴):

ב הקורא שנים מקרא ואחר כך לועז כל מלה ומלה בלשון לע"ז שמכין לא יצא ידו תוכתו במקום תרגום לפי שהתרגום מפרש כמה דברים שאין להבין מתוך המקרא⁵ אבל הקורא (בפירוש התורה שמפרש כל מלה ומלה יותר מפירושו של התרגום יש אומרים⁶ שהוא יותר טוב מהתרגום וכן הקורא ב' פעמים מקרא⁷ (א) ובפעם ג' חוזר ולומר כל הפרשה עם פירוש רש"י שהוא בנוי על יסוד התלמוד⁸ הרי זה מועיל יותר

קונטרס אחרון

(א) ובפעם ג' כו' על כרחך צריך לומר כן לפי מה שכתבו הטור והאחרונים דנהגו כפירוש רש"י⁹ בעמרות ודיבון, אם כן אינו יוצא בפירוש רש"י אלא אם כן קורא ג' פעמים במקרא באותם פסוקים רש"י אינו מפרש שם מחמת פשיטותם, וכן בכל פסוק יש כמה וכמה תיבות שאין עליהם פירוש רש"י לפי שאינו צריך והאיך סתמו דינצא בפירוש רש"י, אלא ודאי דמיירי שלומר פעם הג' עם פירוש רש"י דיוצא בו במקום פירוש התרגום במקומות הצריכים פירוש. וכן הבין גם כן רמ"מ¹⁰ שהביא המג"א¹¹, דאם לא כן מאי אשמועינן¹², וכי סלקא דעתך דסגי בפעם אחת מקרא ופעם אחת פירוש רש"י לחוד בלא מקרא וכי עדיף מתרגום, וכל שכן אם הוא טעות סופר וצ"ל ג' פעמים כו', וכן הוא בהרי"א ברמ"מ עיין שם, וכן כתב בה"ח פ"ו עיין שם:

צא רמ"א שם.

צב ספר המנהגים לר"א מירנא שם. ורמ"א שם. וכו' בסידור.

צג נהר"ל הל' ר"ח סי' ה. מ"א סק"ו.

צד משמעות רמ"א שם. וראה מ"א שם וגו'. וראה לקמן סי' תכט ס"ח (במגמר). ובסידור כתב רק "כשמברכין ר"ח מין אומרים אותו". וראה ברי השלחן סי' פו ס"ק ג'. קצור הלכות מילואים ע' פארפ.

צה מ"א סק"ח. הכונה לגזירות דתרגו (נהד"ש שם. וראה קצור הלכות במילואים ע' פארב בהערות).

צו מ"א שם. וראה בה"ש שם. קצור הלכות שם.

צז ראה הגהות ונענוים לר"א מירנא חדש אייר אות לו. מ"א שם.

צח רמ"א שם.

סימן רפה

א רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ה, ממטרא רוב אמו ברכות ה, מע"א. מור ושוע' ס"א. וראה לקמן ס"ח.

ב רמב"ם שם. מור.

ג במדבר ל"ג.

ד תוס' שם ר"ה ואפילו. רא"ש שם פ"א סי' ה. מור בשם יש מפרשים.

ה תוס' שם ע"א ר"ה שנים. רא"ש שם. מור ולבוש מק' ס"ב.

ו רא"ש שם.

ז סמ"ג עשין י"ו (ק, ג).

ח רא"ש שם. סמ"ג שם. וראה מ"ב וציונים.

ט מ"א סק"ד.

י מור ושוע' ס"ב.

יא מ"א סק"ג.

ציונים לקונטרס אחרון

ג סק"ד.

ד במ"ש: ומ"מ צריך לקרוא ב' פעמים מקרא.

א ברכות ח רע"ב.

ב שו"ת מהר"ם מינץ סי' פו בסופו.